

Základní typy škol

pro primární vzdělávání a nižší stupeň sekundárního vzdělávání

v českých zemích a Československu od r. 1774, tj. od uzákonění povinné školní docházky

(se zaměřením na terminologii zpracováno pro potřeby Pedagogické knihovny JAK)

1774–1869
triviální školy (Trivialschulen) <ul style="list-style-type: none">- farní (Pfarrschulen)- filiální /u filiálních kostelů/ (Filialschulen)- lokální /pro 1 obec/ (Lokalschulen) hlavní školy (Hauptschulen) – zřizovány v krajských a větších městech <ul style="list-style-type: none">vzorné hlavní školy (Musterhauptschulen)reální školy (poslední ročník/y/ hlavní školy)¹ (Realschulen) normální školy (Normalschulen) – zřizovány v hlavních zemských městech (oproti hlavním školám rozšířené učební osnovy)
1869–1918 (1922)
obecné školy (Volksschulen) měšťanské školy (Bürgerschulen)
1918 (1922)–1948
obecné školy (Volksschulen) měšťanské/občanské školy ² (Bürgerschulen)
1948–1960
národní školy osmileté střední školy jedenáctileté střední školy (nižší stupeň)
1960–1978
základní devítileté školy

¹ Reální/é/ školy, tzv. vyšší reálky později jako školy střední (české reálky takto od r. 1849). Od r. 1853 organizačně přizpůsobeny gymnáziím.

² Školy měšťanské, občanské – překlad z něm. Bürgerschule (název podle něm. šk. zákona z r. 1869)

- do r. 1922 se používal název měšťanská škola (název občanská škola se používal výjimečně)
- od r. 1922 do r. 1935 oficiálně se používalo označení občanská škola (neoficiálně měšťanská škola)
- od r. 1935 (1936) oficiálně se používalo označení měšťanská škola.

1978–1989
základní školy
po roce 1989
základní školy

Školy jiných národností v ČSR (1918–1938/1945/) – ekvivalenty k českým názvům

obecná škola	Volksschule/Allgemeine Volksschule (něm.)
	ľudová škola (slov.)
	szkoła ludowa (pol.)
	narodna škola (ukr./rusínš.)
	elemi népiskolák (maď.)

měšťanská/občanská škola	Bürgerschule (něm.)
	meštianská škola (slov.)
	szkoła mieszczańska (pol.)
	horožanska škola (ukr./rusínš.)
	polkári népiskolák (maď.)

Další výrazy a poznámky k historickým typům škol, se kterými se katalogizátor PK může setkat:

Podle vyučovacího jazyka:

Školy utrakvistické – vyučovalo se na nich dvojjazyčně (němčina-čeština, němčina-polština). Uplatňování vyučovacího jazyka: o vyučovacím jazyce rozhodoval příslušný zemský úřad, vycházelo se přitom z místních poměrů. Na základě zákona o rovnoprávnosti jazykové na školách (1866) se ve školách měl používat od r. 1867 jen jeden vyučovací jazyk (český, německý); přesto ještě nějakou dobu školy utrakvistické přetrvávaly.

Školy menšinové národnostní – pojem nebyl pozitivně podpořen žádným školským zákonem; v praxi se používal pro školy v oblastech, kde jazyk většinového obyvatelstva byl odlišný od jazyka, jakým se vyučovalo na dané škole (příklad: *česká menšinová škola* v československém pohraničí s většinovým obyvatelstvem hovořícím německy; *německá menšinová škola* v české vnitrozemské oblasti)

Od roku 1921 bylo pro menšinovou školu národnostní doporučeno používat název *škola národní*, ovšem v praxi se nadále používal pojem škola menšinová.

Podle konfese:

- školy interkonfesijní (bez ohledu na náboženské vyznání)
- školy konfesijní (katolické, evangelické, utrakvistické)

Podle pohlaví:

- školy smíšené, chlapecké, dívčí
pokud počet chlapců a děvčat umožňoval zřídit oddělené školy podle pohlaví, dělily se školy na chlapecké a dívčí; v opačném případě se zřizovaly školy smíšené

Poznámka k pojmu „národní škola“:

- škola poskytující základní vzdělání ve věku školou povinném; výuka vedena v mateřském jazyce a v duchu národním
- v letech 1948–1953 typ školy poskytující primární vzdělání

Poznámka k pojmu „občanská škola“:

- občanská škola jako historický typ školy (1922–1935)
- vzdělávací program „občanská škola“ (90. léta 20. st.)

Poznámka k pojmu „obecná škola“:

- obecná škola jako historický typ školy (1918 /1922/–1948)
- vzdělávací program „obecná škola“ (90. léta 20. st.)

Sestaveno pro potřeby Pedagogické knihovny JAK. Cílem přehledu je snaha o zpřesnění terminologie používané v knihovním systému Verbis.

Přehled byl zpracován na základě příslušných školských zákonů a literatury k tématu, zvláště:

- BORUFKA, Josef, ed. *Der politische Bezirk Königshof: eine Heimatkunde für das deutsche Haus und die deutsche Schule*. Gradlitz: Deutsche pädagogische Vereine im politischen Bezirke Königshof, 1908.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, et al. *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada, Školství a vzdělanost*. V Praze: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2.
- FAIMONOVÁ, Abby. *Dějiny školství rakouského od nejstarších dob až po rok 1848. I[-II]*. Karlín: Šolc, 1912.
- KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl první. V Praze: Sfinx Bohumil Janda, 1929.
- KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl druhý. V Praze: Sfinx Bohumil Janda, 1931.
- KUJAL, Bohumír et al. *Pedagogický slovník. D. 2, P - Ž*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.
- PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- ŠAFRÁNEK, Jan. *Školy české: obraz jejich vývoje a osudů*. I. svazek, r. 862-1848. V Praze: Nákladem Matice české, 1913
- ŠAFRÁNEK, Jan. *Školy české: obraz jejich vývoje a osudů*. II. svazek, r. 1848-1913. V Praze: Nákladem Matice české, 1918
- ŠIMÁNĚ, Michal. *České menšinové školství v Československé republice: ke každodennosti obecných škol v politickém okresu Ústí nad Labem*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9410-9.
- Školník: pro učitelstvo diecése kralohradecké a jinodiécesní vychovatelstvo vůbec*. Ročník 1–8. 1852–1859. V Hradci Králové: Jan H. Pospíšil, 1852–1959.
- TAUBENEK, Karel a VOROVKA, Karel. *Rukověť školství obecného. Díl I., Organisaace školství [sic]*. V Praze: I.L. Kober, 1892.
- TUPÝ, Jan. *Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice: historicko-analytický pohled na přípravu kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání v letech 1989-2017*. 2., doplněné a upravené vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8997-6.